

ИЗВЕШТАЈ О РАДУ СИНДИКАТА НАУКЕ СРБИЈЕ ЗА ПЕРИОД ОД 2020. ДО МАРТА 2025. ГОДИНЕ

1. Увод

Овај извештај обухвата активности Синдиката науке Србије у периоду од 2020. до марта 2025. године, са посебним фокусом на борбу за праведне плате, побољшање положаја младих истраживача и друге значајне иницијативе. Кроз бројне састанке, преговоре, кампање и јавне акције, Синдикат је настојао да обезбеди праведније услове рада и стабилније финансирање научноистраживачког рада у Србији.

2. Борба за праведне плате и доношење уредбе о коефицијентима

Један од кључних циљева у овом периоду био је решавање проблема неједнаких плата истраживача и увођење коефицијената као основе за правичну и транспарентну расподелу средстава. Током транзиције са пројектног на институционални модел финансирања науке, испоставило се да међу истраживачима у истим звањима постоје велике разлике у платама, што је био резултат претходног система заснованог на пројектним категоријама.

Синдикат је препознао неопходност да се обезбеде једнаке основне зараде за све истраживаче у истим звањима, без обзира на раније категорије. Од почетка 2021. године, покренуто је интензивно заговарање доношења нове Уредбе о коефицијентима која би системски регулисала плате истраживача. Основни захтев био је да се плате свих истраживача изједначе на нивоу највише постојеће категорије, чиме би се елиминисала системска повреда права у нивоу обезбеђивања плата, посебно према онима који су у систем ушли по неповољним условима. Ова повреда права је била резултат неангажовања ресорног Министарства да у складу са Програмом спроведе рекатегоризацију.

Овај проблем је превазиђен тако што је Синдикат науке Србије био упоран и истрајан у захтеву да се плате у науци одреде према звањима. Уредба коју је Влада Републике Србије донела 2023. године, а која се примењује од 1. јануара 2024, представља значајан корак напред. Синдикат је подржао ову уредбу, оцењујући да без континуираног, вишегодишњег притиска, она не би била ни разматрана, а камоли усвојена и примењена.

3. Кампања „За достојанствен рад у науци“

Кампања „За достојанствен рад у науци“ покренута је крајем 2021. године од стране Синдиката запослених у научноистраживачкој делатности Србије са циљем да укаже на вишегодишње проблеме у положају запослених у сектору науке и да подстакне

институционалне промене које би обезбедиле поштовање Закона о раду, као и основних принципа правичности и сигурности у запошљавању научника.

Кампања је дефинисана кроз два кључна захтева:

1. **Једнаке плате за једнак рад:** Указано је на неуједначене зараде запослених у истим истраживачким звањима које потичу из ранијег система финансирања науке путем пројеката. Ове разлике су последица критеријума који су често арбитрарни и датирају из периода пре 2010. године. Кампања захтева укидање ових разлика и усклађивање плата у складу са чланом 104 Закона о раду.
2. **Сигурни радни односи за све истраживаче:** Посебно се истиче проблем несигурних уговора о раду. Велики број запослених у науци има уговоре на одређено време, често продужаване из године у годину, упркос томе што члан 37 Закона о раду прописује тачне услове када се могу закључивати уговори о раду на одређено време. Кампања захтева стабилно и трајно финансирање свих запослених у науци, као и закључивање уговора о раду на неодређено време, односно у трајању звања.

Главне активности:

1. **Јавна комуникација и информисање:** Кампања је успоставила званични веб-сајт као централно место за објаву захтева, информација и докумената. Израђена је брошура са прегледом проблема и захтева кампање, која је доступна за преузимање, штампање и дистрибуцију.
2. **Личне приче:** Кроз конкретне каријере научника, код којих је замрзавање у категоријама имало далекосежне последице по професионални и социјални статус, указали смо на последице дуготрајног немара државе према положају научника.
3. **Учешће јавности и синдикална солидарност:** Кампања се не обраћа само истраживачима, већ и широј јавности и свим запосленима у Србији. Истиче се да урушавање права у научном сектору представља опасност за све запослене. Позвани су и други синдикати да изразе подршку, како би се показала шира солидарност у борби против кршења радних права.
4. **Међународна димензија:** Кампања је отворена и према међународној академској заједници и синдикатима, с обзиром на то да су прекарни услови рада и неуједначене надокнаде присутни и у другим државама. Упућен је позив на међународну солидарност, како би се подстакла шира борба за достојанствен рад у академији.
5. **Протестна нота:** Истраживачи су позвани да у све јавне наступе – радове, предавања, конференције – укључе протестну ноту којом се изражава солидарност са кампањом и указује на лош положај научника у Србији. Тиме се симболично, али и конкретно, скреће пажња јавности и надлежних институција.
6. **Обраћање Повереници за заштиту равноправности:** Поводом 8. марта 2022. године, Синдикат науке Србије и кампања „За достојанствен рад у науци“ обратили су се Повереници за заштиту равноправности притужбом на системску дискриминацију истраживача и истраживачица у вези са платама, коју спроводи Министарство просвете, науке и технолошког развоја још од 2010. године. У

притужби је посебно истакнуто да жене у науци трпе додатну неправду због старосних ограничења и неравномерне поделе бриге о породици, што их неретко онемогућава да конкуришу за одређене програме и доводи их у најниже платне категорије из којих је напредовање онемогућено. Затражено је јавно препознавање одговорности Министарства, хитно уједначавање основних плата и ретроактивна надокнада штете истраживачима за претходне године.

7. **Трибине:** У марту и априлу 2022. године, Синдикат науке Србије организовао је низ трибина под заједничким називом „Како до достојанственог рада у науци“, са циљем јавног разговора о проблемима истраживача и промоције захтева кампање. Прва трибина одржана је 8. марта у Београду, друга 14. марта у Нишу, а трећа 10. априла у Крагујевцу. На трибинама су учествовали истраживачи са института и факултета, синдикални представници и чланови академске заједнице, а разговарало се о неуједначеним платама, несигурним уговорима о раду и системској дискриминацији у науци. Ове трибине су биле важне за ширење информација о кампањи, умрежавање истраживача из различитих градова и оснаживање колективног гласа у борби за радна права у научноистраживачкој делатности.

Током 2022. године, Синдикат науке Србије организовао је и неколико протеста у оквиру кампање За достојанствен рад у науци, са циљем побољшања радних услова научника и истраживача у Србији. Ево прегледа кључних догађаја:

- Протест на Тргу Николе Пашића (28. фебруар 2022.) Први већи протест одржан је 28. фебруара 2022. године на Тргу Николе Пашића у Београду. Након окупљања, учесници су кренули у протестну шетњу до зграде Владе Србије. Председница Синдиката науке Србије, Ђурђица Јововић, истакла је том приликом да научници захтевају једнаке плате за једнак рад и сигурна запослења за све научнике
- Протести испред Министарства финансија (15. март и 15. април 2022.) На дан исплате фебруарске и мартовске зараде, 15. марта и 15. априла 2022. године, Синдикат науке Србије организовао је протест испред зграде Министарства финансија у Београду. Окупљени су захтевали укидање неједнакости у платама истраживача и поштовање Закона о раду. Након окупљања, учесници су се упутили ка Министарству просвете, науке и технолошког развоја, где су предали календаре као симболичан гест указивања на застареле категоризације плата.
- Протест испред Филозофског факултета (10. мај 2022.) Дана 10. маја 2022. године, на Платоу испред Филозофског факултета у Београду, одржан је протест Синдиката науке Србије. Чланови синдиката су поновили захтеве за сигуран посао за све научнике и једнаке плате за једнак рад.

4. Положај младих истраживача

Питање статуса младих истраживача, нарочито оних запослених на факултетима, било је међу приоритетима Синдиката. Посебан искорак начињен је 9. септембра 2020. године оснивањем Пододбора истраживача у научним и истраживачким звањима на факултетима. Овај пододбор се бавио идентификацијом проблема и предлагањем системских решења за запослене који су дуго били невидљиви у систему високог образовања.

Синдикат је одржавао континуиране састанке са надлежним министарствима у вези са уговорима о раду, правима истраживача и статусом запослења на факултетима. Вишеструко је указивано на кршење Закона о раду и Закона о науци и истраживањима. Током 2022. и 2023. године, ова питања била су редовно разматрана на седницама Републичког одбора Синдиката, а организовани су и састанци са руководством универзитета ради указивања на обавезу уједначене примене закона.

Значајан помак остварен је доношењем Програма о институционалном финансирању, којим се уводи правна обавеза да се са истраживачима на институтима и факултетима закључују уговори о раду у трајању научног звања. Ипак, и поред обавезујуће природе Програма, његова примена није уједначена – према процени Синдиката, почетком 2025. године више од две трећине факултета поштује ову обавезу.

Представници Пододбора били су активни чланови радних група за израду Закона о високом образовању и Закона о науци. У тим процесима Синдикат је спречио покушај увођења обавезе расписивања конкурса за сваку промену радног места истраживача, уз образложење да би такво решење било штетно не само за истраживаче на факултетима већ и на институтима. Ове ставове подржао је и Републички одбор.

Упркос постигнутим резултатима, положај истраживача на факултетима и даље није системски решен. Посебно забрињава изостанак права учешћа у стручним телима факултета и ограничења у остваривању права и обавеза које произлазе из њиховог научног звања и ангажовања.

Пододбор наставља да решава конкретне случајеве на терену, преговорима са управама факултета о правима на накнаду за превоз, минути рад, услове рада, као и о неприхватљивим праксама као што су наплате такси за напредовање. Синдикат је пружао и заштиту члановима који су били изложени дискриминацији, ускраћивању права на напредовање и незаконитим отказима.

5. Подршка студентима у блокади

У периоду од децембра 2024. до марта 2025. године, Синдикат науке Србије активно је исказивао солидарност са студентским покретима и њиховим захтевима, препознајући заједничке интересе у борби за унапређење услова у образовном и научном сектору. На основу одлуке Републичког одбора од 6. фебруара 2025. године, Синдикат науке Србије је 7. марта 2025. године организовао једнодневни штрајк солидарности са студентима који су били у блокади. Штрајк је трајао током целог радног дана, а учесници су се придружили студентским протестима у Београду и Новом Саду. Дана 2. априла 2025. године, Синдикат науке Србије организовао је протесте под називом "Наука је (у)стала" у Београду и Новом Саду, као наставак подршке студентским захтевима. У Београду, окупљање је почело на Студентском тргу у 11:30 часова, након чега је уследила протестна шетња до зграде Владе Србије. У Новом Саду, окупљање је заказано за 9:40 часова испред

Института БиоСенс. На овим скуповима, поред представника Синдиката, говорили су и чланови Мреже академске солидарности, Побуњеног универзитета и студенти у блокади.

Поред тога, Синдикат је покренуо питање продужења трајања истраживачких звања студентима чији факултети су у блокади. На састанку одржаном 18. марта 2025. године у Министарству науке, Синдикат науке Србије јасно је указао на озбиљност проблема с којим се суочавају млади истраживачи – немогућност напредовања услед блокаде факултета и застоја на докторским студијама. На основу података из анкете коју је спровео Синдикат, којој се одазвало скоро 800 младих истраживача, готово половина испитаних сматра да им је звање непосредно угрожено. Синдикат је стога инсистирао на системском продужењу трајања звања за истраживаче-приправнике и сараднике. У овоме је добио и експлицитну подршку Заједнице института Србије. Министарство је признало да је реч о системском проблему и прихватило наставак разговора о трајном решењу. Јасно је истакнуто да институти и факултети сnose одговорност да заштите младе истраживаче и спрече дискриминацију у поступцима избора у звања. На основу договора са овог састанка, Синдикат је израдио модел продужења звања које треба да спроведу научна, односно наставно-научна већа и наставиће да инсистира да све НИО кроз овај модел продуже звања младим истраживачима.

6. Отворена питања и континуиран рад

Упркос томе што је поздравио доношење нове уредбе у делу који се односи на основне зараде, Синдикат није прихватио модел „изврности“ који је том уредбом наметнуло Министарство, те му се оштро противи. Став Синдиката је да овај модел не обезбеђује праведно награђивање истраживача, јер не уважава разлике у условима рада и могућностима за остваривање резултата, већ уводи додатну неизвесност кроз тзв. такмичарски приступ који не доприноси унапређењу научног рада. Синдикат ће се активно укључити у израду предстојеће стратегије развоја науке, сматрајући да она мора бити основа за формулисање правичних модела награђивања и стратешки одржив развој института.

На седницама Републичког одбора посебна пажња посвећена је и питањима јавних набавки, уз јасан захтев да се научноистраживачке установе изузму из овог режима с обзиром на минимална материјална средства која су им на располагању за истраживачки рад. Такође, указано је, а досадашња пракса је то и потврдила, да мишљење научног већа у поступку избора директора није имало обавезујућу правну снагу. У том смислу ће се Синдикат науке залагати да се у измени Закона о науци оснажи статус и утицај мишљења научног већа при избору директора.

У истом периоду, Синдикат је основао више нових синдикалних организација и повереништава. Остварени су свакодневни контакти са синдикалним организацијама на терену, уз пружање стручне подршке у вези са заштитом права запослених, израдом колективних уговора, остваривањем синдикалних права и решавањем других питања из

делокруга рада синдиката. На позив председника појединих организација, одржан је низ састанака у научноистраживачким установама.

7. Закључак

У периоду од 2020. до марта 2025. године, Синдикат науке Србије показао је континуитет и доследност у борби за достојанствене услове рада у науци, са јасним циљевима и конкретним резултатима. Кроз истрајну акцију – од залагања за праведне плате и стабилно запошљавање, преко оснаживања младих истраживача, до организовања протеста и штрајкова солидарности – Синдикат је успео да наметне кључна питања јавности и институцијама. Посебан значај имала је кампања „За достојанствен рад у науци“, као и активна подршка студентским протестима, чиме је потврђена ширина и релевантност синдикалног деловања. Иако су одређени помаци остварени, многи системски проблеми остају нерешени, укључујући питања изврности, материјалних трошкова истраживања и положаја истраживача на факултетима. Због тога ће Синдикат и у наредном периоду наставити са доследном борбом за праведан, сигуран и уважаван радни оквир за све запослене у науци.